

נאווה כורש
אגדה של חמר

נאווה כורש

אגדה של חמר

נאוה כורש

אגדה של חמר

מוזיאון

אוצר ראשי ומנהל אמנות: מאיר אהרונסון

ע. למנהל אמנות: רות ברקלוצקי

מנהל אדמיניסטרטיבי: ציון קובאני

אוצרת: אינה ארואטי

מח' הדרכה: שרון ברק בכר

מנהלה: מיכל זיידמן, גבי דהאן

פתיחת התערוכה: 16 ביולי 2005

תערוכה

אוצר ראשי: מאיר אהרונסון

אוצרת: אינה ארואטי

קטלוג

עיצוב והפקה: סטודיו צביקה רויטמן

עריכה לשונית: ניצה חוזז

צילום: שי בן אפרים

לוחות: שקפי אור בע"מ

הדפסה וכריכה: דפוס אלי מאיר בע"מ

כל המידות בסנטימטרים: גובה/רוחב/עומק

צדק היסטורי הוא לא רק שאיפה

מאיר אהרונסון - קיץ 2005

השדים, היוצאים לביקור בתערוכתה של נאוה כורש, עשויים מחומר קפוא אך בה בעת הם מלאי חיים. לצופה המתבונן קשה לעיתים להבחין אם הפסלים מספרים סיפור שמקורו ומטרתו הומור וצחוק או כאב וזעם.

התערוכה, "אגדה של חומר", המתקיימת בבית כהנא וזו הזדמנות להירהור על בית יפה זה. בית כהנא היה ביתם של אהרון ומידה כהנא. זוג אמנים שפעלו שנים רבות והיו חלק ממייסדי האמנות הישראלית. שניהם ביחד וכל אחד מהם לחוד השאיר את חותמו על העשייה האמנותית וההיסטוריה המקומית קצרת הימים.

בית כהנא נבנה על ידי זאב רכטר, אדריכל מוכשר ואב לשושלת אדריכלים. עם השנים הפך הבית לדוגמא ל"בית ישראלי" מודרני כזה הנלמד ונספר בתולדות האדריכלות המקומית. עיריית רמת גן, בעלת המבנה, החליטה להופכו למשכן לאמנות, וטוב שכך עשתה.

בית כהנא הוא מקום המוקדש ומתמקד בתצוגת קרמיקה.

עבודות העשויות בחומר (קרמיקה) אינן בהכרח כאלה המשתייכות לאומנות השימושית המוכרת כקרמיקה. לעיתים, החומר הוא אמצעי והעבודות הן אמנות צרופה. יצירותיה של נאוה כורש על פי הערכתי וגם על פי הגדרתה של נאוה כורש עצמה הן יצירות אמנות. יצירות שהוציאו עצמן מתפקיד שימושי כלשהו והעמידו עצמן למבחן האמנות. נשאלת אם כן השאלה מדוע העבודות מוצגות בבית כהנא ולא במוזיאון לאמנות.

לשאלה זו תשובה אחת. בית כהנא עושה בימים אלה את דרכו מבית המוקדש לקרמיקה לבית העוסק בחמר.

כהנא, שהיה צייר, מוכר כמי שעשה קרמיקה. האמת, ההיסטורית והפרקטית היא שכהנא לא ידע מימינו ומשמאלו בכל מה שקשור בעבודת הקרמיקה. מידה כהנא, אשתו, הייתה קרמיקאית. בחלוקה שהייתה בינם - מידה עשתה קרמיקה על פי עיצובי אהרון כהנא והוא חתם.

אולי משפטים אלה, הנכתבים כאן, עושים גם צדק מה עם מידה כהנא ואולי לבית כהנא צריך לקרוא - "בית מידה ואהרון כהנא".

צדק היסטורי הוא לא רק שאיפה אלא גם פרקטיקה שראוי לשמור עליה.

למה חיך בלייק

קיבוץ גלויות של אצבעותי, חזרו מנדוד ולשו

מחמר חלומות, מחמר כוכבי לכת רחוקים

את גואלי לישא כזאת מיוסרת, תמוהה לראוה,

כך מצלע אדם נלושה חוה.

חמר גמיש, אני חש פה עין, זרוע,

פלא מתעצב בתוך צורה פלאית.

(אברהם סוצקבר, תרגום בנימין הרשב)

"בכתה ב' כשקיבלנו את התורה", מספרת נאוה כורש, "ואלוהים קרא לאדם 'איכה?', הצטמררתי, ועם הצמרמורת הזאת אני הולכת עד היום".

המילים, המשפטים והאגדות מהלכים קסם על נאוה כורש והיא משכילה לצקת את המילים לצורות, מכלי שהתודעה שלה תתערב בתהליך. למי שלא חווה את התהליך המורכב של היצירה, כדאי להזכיר שרק מי שמודע, ושולט היטב בתודעתו, מסוגל לרסן ולשכנע אותה: "כעת שבי בשקט ותני למילים הקסומות להיהפך לצורות וצבעים".

התערוכה "אגדה של חומר" היא בעצם הדרך שאותה עושות המילים, עד שהן נעשות דמויות הזזיות ועד שבחומר נפערים למשל פיות. פיות פעורים או קפוצים, תהום קטנה או מין חריץ שמעניק להן, לדמויות, חיים חדשים, חיים הלקוחים מעולם הדמוניקה האישית של נאוה כורש.

השפה המפתיעה הזאת של כורש מלמדת אותנו עד כמה דל הוא העולם הרגיל שלנו, זה העולם שבזרא כל העולמות אולי השקיע בו מחשבה במשך שישה ימים תמימים, אבל שכח את החמלה, הרכות, חוסר הבהירות הנחרצת שבהם מבוך עולם החומר ההזוי של נאוה כורש.

יש מי שעובד בחומר. יש מי שמפסל בו ויש אפילו כאלו שיוצרים בו. נאוה כורש בוראת בחומר. לפעמים מקבלת הבריאה את הצורה שאותה הגתה הבוראת ואז מחייכת נאוה בסיפוק. ויש גם מקרים שבתהליך הבריאה ננטשת תוכנית האב ואז החיך שעולה על שפתיה של נאוה למראה התצאה הוא חיך של הפתעה. כך או כך החיך של כורש, שאין דומה לו

בכל "העולמות" נמצא ברקע כל היצורים, שאף סקסולוג מיומן לא יוכל לקבוע בוודאות את מינם.

למקרא השורה של סוצקבר:

"חומר גמיש, אני חש פה עין, זרוע, פלא מתעצב בתוך צורה פלאית" אינך יכול שלא לחוש כי יש פה תיאור מדויק של עולם השדים המופלא של כורש.

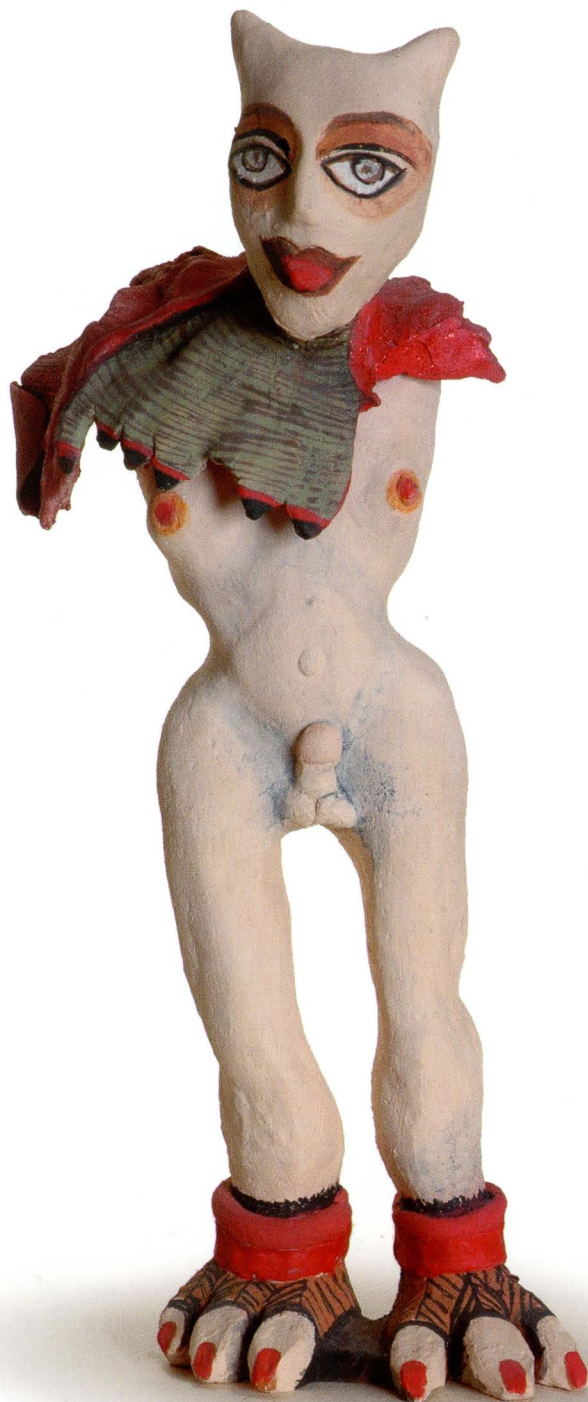
וכשישאל מישהו את נאוה כורש "למה? והאם יש מסר", וכל השאלות העתונאיות האלה, התשובה שיקבל תהיה בקירוב כך: "מענין אותי לעשות דברים שכשאני הולכת לסופרמרקט אני לא פוגשת".

אם כורש היא נוסטאלגית הרי הנוסטאלגיה שלה כוללת את ימי הילדות של אברהם בן תרח. הימים שכילה כשומר בסדנת האילונים של אבי. "תרח הוא אבי הרוחני", מתלוצצת נאוה, ואכן, לו היה אברהם הילד נכנס לסדנה של נאוה כורש, היה מרגיש "כמו בכית".

לפני 30 שנה בדיוק, הציגה נאוה כורש בגלריה מבט את ציוריה הראשונים: עירומים תמימים שהקרינו ארוטיקה לירית ונראו כמו עוברים שגדלו מעבר למידותיהם. כבר אז היה משהו פולחני בגופות העירומים. משם המשיכה נאוה את דרכה למה שמתייגי התגים יקראו "אמנות פולחנית". אוזיאש הופשטטר, אנזו קוקי ואודילון רדון הם חלק מהאמנים שנמצאים בפנתיאון הפרטי שלה. וישנו כמובן גם ויליאם בלייק האחד והיחיד שרוחו מרחפת מעל גן העדן התמים של כורש. בלייק שיושב כעת באחד מאותם הרבדים אותם ניסה למפות בתורתו המיסטית, מביט על אוסף היצורים המפליא של נאוה כורש, על הפרשנות שהחומר מביא למילים ושהמילים עוטפות בו את החומר ואומר לעצמו: "זה מה שהיה חסר לי, קצת הומור" ואז הוא היה מחיך לעצמו, פשוט כי אי אפשר שלא לחיך כאשר נוגעים בעולמה הפנימי והחיצוני של נאוה כורש.

ואלוהים שיש לו בוודאי קשר עין קבוע עם ויליאם בלייק, יסכים מייד, אפילו אם הוא לא ירשה לעצמו לחיך.

דני קרמן

צבע האדמה שעליה אנו דורכים ברגל יחפה

1.

אני מתחיל מהסוף: את "ספר האגדה" שערכו ביאליק ורבניצקי אני מניח על אותו מדף בו אני מניח ספרי מיתולוגיה. זהו המדף שבו יש לדמיון אישור לעבוד שעות נוספות. זהו המדף שבו יכולה ונוס לעלות מגליו היווניים של ספר אחד ולשמוע את כינורו הירושלמי של דוד בספר אחר. זהו המדף שבו מכחול עיני הקוראים נוטף צבע. השורות מהמיתולוגיה היוונית הפכו במשך השנים לפס קול מילולי ושקוף בצירים ופסלים רבים. פקעת העלילה גירתה למשך מתוכה חוט. "ספר האגדה" נתפר בחוטי הפרשנות. יותר איירו אותו ופחות ציירו אותו. נאווה כורש מציעה אופציה חדשה: פסלי חימר מרחמו של ספר.

2.

היא מוציאה מהשורות הארוכות והמנוקדות גם את אחד החמורים שנשא את השקים מלאי המפתחות לאוצרותיו של קורח, גם את מיכאל שר השלג וגם את רהב שר הים. היא לשה אותם בחימר. לא ברזל ולא עץ. היא רוצה ומצליחה להאגיש אותם.

3.

נאווה כורש נעה במרחב המתכתב ביד אחת עם פסלי החימר של נחום גוטמן וביד שנייה היא מלטפת אפילו את נמרוד של דנצינגר. זהו מרחב שבו הכנעניות אינה מטפורה. הכנעניות היא צבע האדמה שעליה אנו דורכים ברגל יחפה.

4.

הגיבורים שלה, בדרך כלל, עצובים. הריקוד שלהם הוא טנגו ולא סמבה. הסמבה שולפת אפילו את השדיים מהחזייה, הכול פרוץ. האושר צועק את עצמו. הטנגו מודד את צעדיו, משחיר את השפלה סביב העיניים והדגלים מזמן כבר בחצי התורן. הבחירה של נאווה כורש היא בחירה אנושית מאד, בחירה שבה אין דבר העומד בפני החמלה.

5.

"הדבש הזה מקורו באימפריה.
מעל האימפריה עולה
השמש."

כך פותחת אווה ליפסקה את השיר "דבש" (מתוך הספר: "מלתחה של עלטה". תרגם רפי וייכרט. הוצאת "קשב"). נאווה כורש יודעת ש"ספר האגדה" הוא אימפריה. היא סוחטת ממנו ביד טובה מעט דבש. היא לא שוכחת שמאחורי הדבש מסתתרות דבורים. כורש בחוכמה מוותרת על העקיצה ומתרכזת בשמש.

רוני סומק

אגדה של חומר

יצירי החומר הקרמיים-פיסוליים של נאוה כורש הם רכי הבעה, תיאטרליים עד גרוטסקיות, ושואבים מעולם האגדה של ח.ג. ביאליק וי.ת. רבניצקי. הדמויות הפנטסטיות והמיסטיות בולטות בנוכחותן האקספרסיבית, והכתובות האניגמטיות החרוטות על מצחן מעוררות סקרנות לרדת אל חקרן. חלקן של הדמויות, אותן מפסלת נאוה כורש משתייכות לעולמות שדיים, וחלקן האחר - לעולמות מלאכיים. למעשה אלה הם איורים תלת־מימדיים, היצורים ההיברידיים, שראשם ראש חיה וגופם אנושי, אף השדיים שבהם, מעוררים חיוך.

נאוה כורש חורטת טקסטורות על פני משטח החומר ומציירת עליהם בצבע, ובכך היא מוסיפה מימד נוסף לצורות התלת־מימדיות המפוסלות.

דמויות רבות נושאות ראשן כלפי מעלה, ספק בהתרסה, ספק בתהיה. ההכלאה בין ראש עטור קשקשי נחש וגוף אנוש, הלבוש בגד ארלקיני, משווים חזות תיאטרלית לדמויות. כפות הידיים מתקמרות אף הן לעתים כלפי מעלה ומצטרפות אל המבט התמה המופנה אל־על.

הצבעים התכולים־זהובים בחלק מן הדמויות אומרים תום ואור מלאכיים. נקל לסווג דמויות אלה כשוחרות טוב וכניגוד קוטבי לדמויות האופל. גם הדמות לבנת הפנים ובעלת המצנפת הכתומה המזדקרת אל־על, הוא

דמות ארלקינית משהו. מעילה מוטבע בדגם פרחוני עשיר ומתפתל. החיבור בין הראש והגוף נראה כעומד על בלימה. עולה תחושה משחקית שניתן להחליף את הראש בראש אחר.

הדמויות של נאוה כורש מתאפיינות בדואליות: "מלכת שבא" למשל, הדמות תכולת העור, למרות שצבעוניותה בהירה, רכה ופסטלית, מביטה אל השמים בהתרסה מתגרה והיא גרוטסקית למדי, מצד אחד היא מחציפה פנים, אך מאידך - היא חסרת ידיים.

פתינות דרמינית מתאפיינת בפסלים באמצעות שפתיים אדומות, איברי מין גלויים, ציפורניים אדומות כדם ומעוקלות וחזה נשי מתבלט.

מיניות זו מפתה ומאיימת בזמנית, אך אחרי ככלות הכל חלק מהדמויות הזועקות הינן נטולת ידיים. אף היצורים האפלים והקודרים מעלים בסופו של דבר חיוך.

כל אלה יחדיו מתלכדים לעולם פנטסטי מיתי, שכולו במה.

אינה ארואטי, אוצרת.

מלאך אופנים, 4/15/47

גבריאל שר של שמש, 9/18/52

חיה ושמה לילה, 6/29/37

